

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія», 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Завальнюк Ірина Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

доктор філософії у галузі права,

старший викладач кафедри історії держави і права

DOI:

ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ У СВІТЛІ ІДЕЙ ЮРІЯ ОБОРОТОВА

Оновлення права потребує пояснення того, як нові юридичні рішення пов'язані з попереднім досвідом і чому вони здатні поліпшити правове регулювання. Для проблематики конференції «Синтагми сучасної юриспруденції: пролегомени правової інноватики» це питання має методологічне значення: інновація набуває правового змісту через узгодження новизни з цінностями та гарантіями, сформованими у розвитку права.

Передусім необхідно розмежувати історизм як світоглядну установку та принцип історизму як вимогу юридичного пізнання. Перший означає визнання часової й культурної зумовленості правових явищ. Другий вимагає досліджувати походження правового явища, умови його функціонування, зміни змісту та зв'язки з попередніми станами правової системи. Таке розмежування дозволяє перейти від загального твердження про історичність права до послідовної процедури його аналізу.

Принцип історизму не вичерпується хронологічним описом законодавства. Перелік актів і дат не пояснює, чому інститут виник, які інтереси він узгоджував і чому його зміст змінився. Юридичне дослідження має відтворювати зв'язок між нормативною формою, соціальною практикою та правосвідомістю. Водночас історичну зумовленість не слід ототожнювати з наперед визначеним рухом до єдиної моделі права. Минуле обмежує можливості перетворень, але залишає простір для вибору; тому історична аргументація обґрунтовує можливі напрями розвитку, а не гарантує здійснення певного прогнозу.

Значущим для такого підходу є ідеї Ю. М. Оборотова. Учений пов'язує традицію з міжчасовою наступністю, розглядає можливість її зміни та збагачення, а наступність у праві мислить як збереження елементів під час переходу правової системи до іншого стану [1, с. 12–14]. Ці положення створюють підставу для висновку про продуктивний зв'язок історизму та інноватики: збереження правового досвіду може відбуватися через переосмислення способів його використання.

В своїх дослідженнях Ю. М. Оборотов порушує проблему запозичення правових принципів, норм і цінностей без належного врахування національної правової культури та правової спадщини [2]. Для методології історизму це застереження актуалізує дослідження умов сприйняття новацій. Із нього, на нашу думку, випливає необхідність перевіряти не лише зміст запозиченого рішення, а й наявність інституційних передумов його дії.

Методологічне використання спадщини вченого також потребує історичної контекстуалізації. Його віднесення правової системи України до євразійської правової сім'ї та критика європоцентризму належать до конкретної авторської концепції початку 2000-х років [1, с. 10–11]. Їх не варто сприймати як позачасові характеристики. Пропоноване тут прочитання зосереджується на дослідницькій цінності категорій наступності й спадщини. Власний висновок цих тез полягає в тому, що врахування національного досвіду може сприяти осмисленому засвоєнню європейських правових стандартів, а культурна самобутність не звільняє правові рішення від оцінки з позицій свободи та рівності.

У цьому контексті правову інноватику доцільно розуміти як дослідження та обґрунтування нових способів правового впорядкування суспільних відносин. Робоче розмежування новації та інновації дозволяє відрізнити запропоноване рішення від його впровадження у правову практику. Новизна юридичної конструкції ще не засвідчує її якості. Потрібно встановити, яку проблему вона розв'язує, які гарантії зберігає, що змінює у становищі людини та чи має прийнятні наслідки. Історизм забезпечує матеріал для такого

оцінювання, відкриваючи досвід попередніх рішень і причини їхньої результативності або невдач.

Пізнавальна функція принципу історизму полягає у з'ясуванні походження юридичних категорій та інститутів. Критична функція виявляє розбіжності між їхнім первинним призначенням і сучасною практикою. Конструктивна функція дає змогу обґрунтовувати способи оновлення, а прогностична — формувати умовні сценарії можливих наслідків. Ці функції взаємопов'язані: без реконструкції попереднього досвіду критика ризикує стати поверховою, а без критики проєктування майбутнього може відтворити недоліки минулого під новими назвами.

Застосування принципу історизму до правових інновацій пропонуємо здійснювати через послідовність дослідницьких питань. Спочатку встановлюється походження проблеми та попередні способи її правового розв'язання. Далі визначається, які обставини змінилися і чому чинні механізми стали недостатніми. Наступний крок полягає у виокремленні гарантій, що мають бути збережені, та елементів, які потребують перегляду. Після цього порівнюються альтернативні рішення з урахуванням інституційної спроможності й можливих наслідків. Завершує аналіз визначення показників, за якими можна буде перевірити результат упровадження.

Цю процедуру можна розкрити на прикладі цифровізації правосуддя. Історичне дослідження процесуальної форми допомагає встановити призначення участі сторін, фіксації процесуальних дій, доступу до матеріалів справи та мотивування рішення. Під час проєктування електронних процедур належить перевіряти, як ці гарантії реалізуються в іншому технологічному середовищі. Зручність дистанційної участі має оцінюватися разом із можливістю бути почутим, ознайомитися з доказами та оскаржити рішення. Це приклад запропонованого застосування історизму, а не твердження про встановлені результати конкретної судової реформи.

Аналогічний підхід придатний для осмислення алгоритмічної підтримки юридичних рішень. Її оцінювання потребує звернення до історично

сформованих вимог персональної відповідальності, обґрунтованості та перевірюваності владного рішення. Якщо технічна система ускладнює з'ясування мотивів або встановлення відповідального суб'єкта, виникає підстава переглянути спосіб її використання. Отже, правова наступність може полягати у збереженні призначення гарантії за зміни засобів її реалізації. Саме так історичний аналіз набуває практичної цінності для юридичного проектування.

Окремої уваги потребує співвідношення історизму та правової ідентичності. Національна правова спадщина містить різні, іноді суперечливі пласти досвіду. Тривалість існування норми або практики не є достатнім доказом її справедливості. Тому історичне пояснення слід відокремлювати від нормативного виправдання. Досліджуючи походження певного механізму, правник може встановити його зв'язок із нерівністю або надмірною концентрацією влади та обґрунтувати необхідність змін. Критичне ставлення до спадщини є умовою відповідального використання історичного знання.

Для українського правознавства з цього випливає потреба досліджувати як досвід самоврядування й захисту особи, так і механізми відтворення авторитарних способів правового мислення. Звернення до історичних пам'яток має супроводжуватися перевіркою реальної наступності. Подібність термінів або зовнішніх форм не доводить безперервного розвитку інституту. Необхідно встановлювати канали передавання досвіду, зміни його змісту та перерви у практиці. Така вимога запобігає використанню історії як декоративного аргументу на користь наперед обраного рішення.

Дієвість історизму посилюється у взаємодії з іншими методами. Герменевтичний аналіз допомагає відновити значення правового тексту у відповідному контексті. Порівняльний підхід виявляє відмінності умов функціонування подібних інститутів. Соціологічне дослідження дозволяє зіставити нормативні очікування з реальною поведінкою учасників відносин, а аксіологічний підхід — оцінити наслідки для правових цінностей. Історизм

організовує часовий вимір цього аналізу, водночас не підміняючи спеціальних способів перевірки юридичних та емпіричних тверджень.

Відповідні навички доцільно розвивати в юридичній освіті через роботу з історією конкретної правової проблеми. Навчальне завдання може поєднувати реконструкцію попереднього регулювання, пояснення причин його зміни та обґрунтування сучасного рішення. Такий формат допомагає майбутньому правникові бачити відмінність між історичною аналогією та доказом, між успадкованою формою й актуальним призначенням інституту. Він також формує відповідальність за наслідки новацій, які згодом самі стають частиною правового досвіду.

Отже, принцип історизму є методологічною основою правової інноватики тією мірою, якою поєднує реконструкцію досвіду, його критичне оцінювання та обґрунтування змін. Розгляд категорій традиції, наступності й спадщини у працях Ю. М. Оборотова дозволяє уточнити взаємозв'язок збереження та оновлення права. Запропонований підхід визначає якість інновації через здатність розв'язати нову проблему зі збереженням або посиленням правових гарантій. Історична обґрунтованість, ціннісна прийнятність та перевірюваність наслідків мають становити взаємопов'язані вимоги до такого оновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса : Одеська національна юридична академія, 2003. 38 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/38d6b100-df36-490f-a70a-b956460cdd27>
2. Оборотов Ю. Традиції та інновації у правовому розвитку. Психологія і суспільство. 2004. № 1 (15). С. 15–42. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/135>

Ключові слова: історизм, принцип історизму, правовий розвиток, правова традиція, наступність права, правова інноватика.

Key words: historicism, principle of historicism, legal development, legal tradition, continuity of law, legal innovation.

Завальнюк Ірина Володимирівна	
ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ У	
СВІТЛІ ІДЕЙ ЮРІЯ ОБОРОТОВА.....	70
Ямборко В'ячеслав В'ячеславович	
КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНИХ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
.....	75
СЕКЦІЯ 2. РОЗМАЇТТЯ ЮРИДИЧНИХ ДОКТРИН ТА НАПРЯМІВ ПРАВОЇ НАУКИ.....	80
Туляков Вячеслав Олексійович	
КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ІННОВАТИКА: МЕТОДОЛОГІЯ ПИТАННЯ.....	80
Кельман Михайло Степанович	
ПІДХОДИ, ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СВІТОВІЙ ТА	
УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВНИЧІЙ ТЕОРІЇ	90
Єзеров Альберт Анатолійович	
ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ: ПРИРОДА, МЕТОДОЛОГІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ.....	955
Тімофєєва Лілія Юрївна	
ПРОВОА ІННОВАЦІА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: СИНТАГМАТИЧНИЙ ВИМІР	
НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Ю.М. ОБОРОТОВА.....	100
Нікітін Володимир Вікторович	
ПРИВАТНЕ ПРАВО У ПУБЛІЧНОМУ РЕЄСТРІ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ДВОЇСТОЇ ПРИРОДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ.....	105
Кельман Ростислав Михайлович	
СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО	
ЗАКОНОДАВСТВА: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	110
Нуржан Максатов	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE TRANSFORMATION OF MODERN	
JURISPRUDENCE: FORMATION OF A NEW LEGAL PARADIGM IN THE REPUBLIC OF	
KAZAKHSTAN	117
Дудник Руслана Миколаївна	
ЦИФРОВІЗАЦІА ПРАВА ЯК ПРОЯВ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ	
АСПЕКТ	124
Чувакова Ганна Михайлівна	
АНОМАЛІЇ ПРАВОВОЇ СФЕРИ ЯК ФАКТОР ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
.....	1288
Іванчук Віра Євстафіївна	
ПРАВОВИЙ МОНИТОРИНГ ЯК ІНФРАСТРУКТУРА ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	13333
Шандрук Сергій Миколайович	
АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ	
.....	1377